

Motion till riksdagen 2023/24:1046

av **Azra Muranovic m.fl. (S)**

Vinststopp i skolan

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda vinstuttag ur skolan och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En generell solidariskt finansierad välfärd som fördelas efter behov och på lika villkor är ett av grundfundamenten i den svenska modellen. Denna modell har länge bidragit till en jämn och hög kvalitet i välfärden, men har under 2000-talet varit utsatt för ett hårt tryck, bland annat på grund av uteblivna satsningar. Samtidigt har välfärden avreglerats kraftigt, och det har möjliggjorts för vinstdrivande företag att på ett unikt sätt bedriva verksamhet med full kostnadstäckning. Detta har resulterat i att den privat drivna välfärden expanderat kraftigt i omfattning. Den tidigare socialdemokratiska regeringen försökte begränsa vinstjakten, men detta stoppades av en högermajoritet i riksdagen.

Välfärden är ingen marknad där man gör val baserat på kvalitet kontra kostnad, utan välfärden drivs av tydliga samhällsmål. Vinstdrivande företag drivs primärt inte av ett brinnande intresse för att utveckla vår gemensamma välfärd, utan av att tjäna pengar. Detta innebär en risk att företag drar ner på sådan kvalitet som är svår att mäta och följa upp. Undersökningar som gjorts visar exempelvis att friskolor har lägre lärartäthet och en högre grad obehöriga lärare än kommunala skolor – något som blir möjligt eftersom de generellt rekryterar högpresterande elever som kommer från studievana hem.

Varje år försvinner miljarder i vinster från skolsektorn som skulle kunna göra nytta i skolor där behoven är stora. SD och regeringen har aviserat att man vill begränsa vinsterna, men tilläggsdirektiven till Utredningen om vinst i skolan (2023:109) är otillräckliga och kommer inte leda ända fram. Förslag om vinstförbud de första läsåren efter att en ny skola har startat är även de i praktiken verkningslösa. En nyetablerad verksamhet klarar sällan av att generera vinst. Förslagen som nu prövas av regeringen kommer inte att påverka de stora skolkoncernerna som tar ut vinst för att köpa våffeltugor och flytta pengar utomlands.

Privatiseringarna av välfärden har även segregeringseffekter, särskilt inom skolektorn. Det har konstaterats att segregationen är större i kommuner där en större andel av eleverna går i fristående skolor än i kommuner där ett lägre antal elever gör detsamma. Vidare visar utredningen Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78) att olika samhällsklasser går i olika skolor. Det innebär att de som har det sämre ställt socioekonomiskt i större utsträckning går i kommunala skolor än de som har det bättre ställt och i högre utsträckning tenderar att gå i friskola.

En av anledningarna till att det blev möjligt att driva välfärdstjänster i privat regi från första början var att mångfalden skulle öka. I dag ser vi dock en annan utveckling. De idéburna skolorna blir färre och aktiebolagen och koncernerna blir fler. Detta är något som friskolesektorn själv oroas över i rapporten Idéburna skolor och fristående huvudmän (2019), från Arbetsgivarförbundet KFO. I rapporten konstateras att andelen elever som går i en idéburen grundskola blir lägre och lägre – fler går istället i en skola ägd av ett aktiebolag.

För att bryta utvecklingen och stoppa läckaget av skattemedel behöver vinster i välfärden stoppas. Skolornas drivkraft ska vara att förmedla kunskap och att varje elev utvecklas – inte att ge privata vinster.

Azra Muranovic (S)

Carina Ödebrink (S)

Johanna Haraldsson (S)